

मनमानी चहूकडे

श्रीमद् नामचैतन्य भानुदास

दि. १७-०२-२००९

दैनिक सकाळ, मुंबई यांच्या सौजन्याने

आधुनिक वैज्ञानिकांनी संपूर्ण ब्रह्मांडाची आणि ब्रह्मांडाच्या उत्पत्तीची उकल करण्याचा निश्चय केला आहे. नव्हे, ध्यासच घेतला आहे. मात्र आजमितीला ब्रह्मांडाची चार ते पाच टक्केच उकल झाली असावी असा अंदाज आहे. समजा, शंभर टक्के उकल झालीच तर काय होईल? केवळ बौद्धिक समाधान होईल. मानवाच्या ऐहिक विकासासाठी किंवा विनाशासाठी याचा उपयोग केला जाईल. ब्रह्मांडाविषयीची तीव्र जिज्ञासा मानवी मनाला आहे. मिळणाऱ्या ज्ञानामुळे समाधान होतं ते मनाचं. ऐहिक सुखाची अभिलाषा निर्माण होते ती मनातच. प्राप्त झालेल्या ज्ञानाच्या दंभामुळे निर्माण होणारी ईर्शा किंवा सूडबुद्धी ही देखील मनातच. या मनाविषयी आपल्याला किती ज्ञान झालं आहे? तुकाराम महाराजांनी एका अभंगात म्हटलं आहे. “अणू रेणू या थोकडा । तुका आकाशा एवढा ॥” खरं तर, ही रचना मनासंदर्भात जास्त सुयोग्य ठरेल. ब्रह्मांडाला गवसणी घालणारं हे मन अणू रेणू पेक्षाही सूक्ष्म आहे. या मनावर सखोल संशोधन होणं नितांत गरजेचं आहे. मनाला सर्वप्रथम जाणीव होते ती आपल्या अस्तित्वाची. कालानुसार देह वाढत जातो. संस्कारांनी मन घडत जातं. अस्तित्वाच्या जाणिवेतूनच मनाला ‘मी’ (सेल्फ) चिकटतो. प्रत्येकाला आपली विचारधारा, आपली कृती योग्यच वाटू लागते. त्यातून आपल्या (अर्धवट) ज्ञानाचा दंभ बळावला तर दुसऱ्याचं म्हणणं त्याच्या ‘मानी’ मनाला अपमानास्पद वाटतं. त्याचं मन ते म्हणणं मानायला तयार होत नाही ‘मन न मानी.’ मग आपलाच हेका ते चालवतं. ‘मनमानी’ करतं. आधुनिक-विज्ञानाच्या कोणत्याही शाखेच्या संशोधनापेक्षा, प्रगतीपेक्षा आज जगाच्या मानसिकतेचा विचार करणं नितांत गरजेचं आहे. त्यासाठी मनाशी निगडित असलेल्या सर्व शाखांच्या वैज्ञानिकांनी एकत्र येणं नितांत गरजेचं आहे. एवढंच नाही, तर आध्यात्मिक उन्नती ही पूर्णतः मानसिक उन्नती असल्या कारणाने ‘विज्ञान’ आणि ‘अध्यात्म’ एकत्र येणं अत्यावश्यक आहे. या ठिकाणी श्रेष्ठ द्रष्टे वैज्ञानिक आर्इनस्टाईन यांचं वाक्य आठवतं. “अध्यात्माशिवाय विज्ञान पांगळं आहे, तर विज्ञानाशिवाय अध्यात्म आंधळ आहे.” या सदरात यावरच विचार करायचा आहे.